

184 S. AUGUSTINI EPISCOPI DE GESTIS, ETC.
quem ista dicimus vobis, et cui pariter dicimus, et pro
quo tanta agimus, adhuc pertinax consistit. Constantem
se putat fortitudo crudelis. Non adhuc de vana et falsa
fortitudine gloriatur. Audiatur Apostolum dicentem : « Vir-
» tus in infirmitate perficitur ¹. » Oremus pro illo. Unde
scimus quid velit Deus. Multae cogitationes, sicut Scrip-
tum est, in corde viri, consilium autem Domini manet
in aeternum ².

¹ 1 Cor. xii, 9. — ² Prov. xix, 22.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA GAUDENTIUM

DONATISTARUM EPISCOPUM

LIBRI DUO ¹.

LIBER I ².

In quo Gaudentii duae ad Dulcitium Epistolae refutantur.

I. GAUDENTIUS ³ Donatistarum Thamugadensis episco-
pus, cum se ipsum in ecclesia quibusdam sibi adjunctis
perditis incendere minaretur : viro spectabili tribuno et
notario Dulcilio, cui piissimus Imperator leges suas exe-
quendas cura perficiendae unitatis injunxit, agenti, ut
oportebat, cum furentibus mansuete, et prius ad eum-
dem Gaudentium litteras pacificas danti, duas rescripsit
Epistolas, unam brevioris, et perlatoribus, sicut indi-
cat, festinantibus festinatam : alteram prolixioris, in
qua secundum Scripturas se respondisse diligentius ar-
bitratur. Ita ergo scripta ejus opitulante Domino institui

¹ Scripti circiter ann. 420. — ² Vide *Retract.* lib. ii, cap. 59. — ³ Vide
D. Guillon, tom. xxii, pag. 289-296.

refutare, ut etiam qui sunt ingenio tardiores, ad omnia me respondisse non dubitent. Nam prius verba ejus ponam, deinde nostra subjungam: non sic quemadmodum feci, cum Petiliani litteris responderem. Ibi enim per loca singula, quando verba ipsius inseruntur, positum est, « Petilianus dixit: » quando mea redduntur, « Augustinus respondit. » Unde mihi tanquam mentitus fuerim, calumniatus est, dicens: « Quod nunquam mecum cominus disputaverit: » quasi propterea non dixerit quod scripsit, quia hoc non in verbis ejus audivi, sed in litteris legi: aut ego ideo non responderim, quia non eo præsente locutus sum, sed scriptis ejus vicissim scribendo respondi. Quid faciamus hominibus qui tale cor habent, aut eos quibus scripta sua innotescere cupiunt, tale cor habere opinantur. Sed etiam talibus sic satisfaciamus: et quando ponimus verba Gaudentii, non dicamus, « Gaudentius dixit; sed, Verba Epistolæ: » et quando respondemus, non dicamus, « Augustinus respondit; sed, Ad hæc responsio. Sic ergo incipiamus refellere Gaudentii Epistolam priorem ac brevioram.

II. Verba Epistolæ, « Honorabili, ac nimium nobis, si sic volueris, desiderando Dulcitio tribuno et notario, Gaudentius episcopus. » Ad hæc responsio: Non debemus etiam ista discutere, ne propemodum in superfluis immoremur, cum sint loca necessaria, quæ nos aliquanto diutius loqui cogant.

III. Verba Epistolæ: « Religionis tuæ scripta percepi per eos, quos et moribus et instituto suo cunctis charos esse manifestum est. » Ad hæc responsio: Neque hoc discutiam quomodo dixeris, « Religionis tuæ, » homini quem potius irreligiosum putas. Reddidisti quippe honorificentiam, sicut reddendam existimasti; quia ille te honorificentius tractavit in litteris quas ad te dedit, quam

CONTRA GAUDENTIUM DONAT. EPISC., LIB. I. 187
catholicus hæreticum debuit, putans tuam mentem tali fieri sermocinatione sanabilem.

IV. Verba Epistolæ: « In quibus tam multa, inquit, a tua dignatione dicta sunt, quæ nunc interim conticesco; sed quoniam ingenii tui acumen minus advertit, quod nos in eodem scripto nec innocentes plene, nec reos asserere potuisti. » Ad hæc responsio. Quomodo non asseruit reos, quos dixit male congregatos? Quomodo non asseruit reum, cum dixerit, quod te duce miserorum animæ nefando exitu perituræ sint; adjiciens te intelligere debere, quanta te et in hoc mundo invidia, et in illo ultimo judicio desperatio poterit manere? Quomodo non asseruit reum, quem sicut potuit exhortatus est, ut imitandum aliorum secutus exemplum, dimisso errore prioris hærescos, te ad unam et veram Dei conferas fidem? Verumtamen non Tribuni verba defendere, sed hæretici refutare suscepimus. Si quid ergo iste noster tanquam laicus militaris dixit incautius, quis ei non ignoscat? Quis Ecclesiæ catholicæ de verbis ejus præjudicandum esse contendat? Tu perpensius considera quid loquaris, quem pars Donati in nostra Collatione quæ apud Carthaginem facta est, sex aliis adjunctum, etiam defensorem suæ divisionis edidit¹.

V. Verba Epistolæ: « Quod si criminosos, inquit, existimas, fugienda est vobis damnanda societas. » Ad hæc resp. Plane fugienda est societas criminosorum, sed non est respuenda correctorum. Illud ergo salubriter ita devitamus, ut hoc misericorditer velimus, optemus, instemus.

VI. Verba Epistolæ: « Si vero innocentes nos putas, inquit, quod etiam ipse dixisti, persecutores in fide Christi constituti sustinere gaudemus. » Ad hæc resp. Con-

¹ Forte elegit.

sideravi litteras Tribuni ad te datas, et nusquam in eis legi quod te dixerit innocentem; sed ab aliis audisse, vel cognovisse prudentem. Sic autem in Scripturis sanctis, non solum boni, verum etiam mali vocari solent. Nam hoc ibi nomen etiam serpens hominis deceptor accepit¹. Quod enim quidam interpretati sunt, sapientissimum omnium bestiarum; prudentissimum potius² Græci codices habent; unde in Latinam linguam Scriptura illa translata est. Sed si eos putandum est innocentes a tribuno esse dictos, quos a te ad exitium teneri dixit invitos; quid mirum si et illic fieri credidit, quod in aliis locis factum esse cognovit? Non est ergo unde gaudeas te pati persecutionem, cum invenire non possis quomodo te asseras innocentem. Absit autem ut ista persecutio dicenda sit hominum, cum sit potius pro hominibus liberandis persecutio vitiorum, qualem facit ægris etiam diligentia medicorum. Quamvis etsi essetis innocentes, hinc efficeremini nocentes. Quia occidere cupitis innocentes. Qui enim se innocentes conantur asserere, et tamen vitæ suæ nolunt parcere, quid aliud quam innocentes convincuntur occidere?

VII. Verba Epistolæ: « In hac autem Ecclesia, inquit, in qua nomen Dei et Christi ejus, ut etiam ipse dixisti, in veritate semper est frequentatum, nos aut vivi quantum Deo placuerit permanemus, aut ut dignum est Dei familia, intra dominica castra vitæ exitum terminamus; sub ea scilicet conditione, quia si vis fuerit operata, tunc id poterit evenire. Nemo enim tam demens est, ut nullo impellente festinet ad mortem. » Ad hæc resp. Neque hoc in tribuni litteris legitur, a te invocatum in veritate nomen Dei, quamvis dixerit invocatum. Quanquam etiam si dixisset, posset hoc intelligi, non ad vestram gloriam, sed ad poenam. Nam et de gentibus impiis Apostolus

¹ Gen. III, 1. — ² Φρονιμωτατος.

dixit: « Qui veritatem in iniquitate detinent¹: » ut et vos facitis, qui veritatem baptismi divini in iniquitate detinetis erroris humani. Unde nos cum vestram corrigimus iniquitatem, non utique debemus illius sacramenti rescindere veritatem. Profiteris sane innocens homo, aliis quidem verbis, cum ecclesia te ac tuos interituros. Cum enim dicis « In ecclesia, » quid aliud vis intelligi, nisi cum ecclesia; quandoquidem id agere ignibus præparas? Hæc est innocentia partis Donati, ut hoc faciatis adjunctis mortibus vestris, quod etiam apud Carthaginem in invidiam nostram de basilicis quæ vestræ fuerunt, sicut potuistis, et cum quibus potuistis, fecisse asseveramini sine mortibus vestris. Quis enim vos non credat zelando fecisse, quod facere etiam moriendo disponitis? Si autem illud vos non fecistis, hoc certe furiosius est quod vos facere præparatis. Sed dixisti: « Si vis fuerit operata: » et adjunxisti, « Nemo est enim tam demens, qui nullo impellente festinet ad mortem. » Quanto est ergo dementior, qui cum impellatur ad vitam, festinet ad mortem?

VIII. Verba Epistolæ: « Eos autem qui nobiscum sunt, inquit, testem Deum facio, ejusque omnia sacramenta, quod exhortatus sum, et impensissime persuasi, ut qui haberet voluntatem egredi, securus publice fateretur: nec nos enim invitos retinere possumus, qui didicimus ad Dei fidem nullum esse cogendum. » Ad hæc resp. Cur autem non te etiam si non iuvitorum retentorem, tamen ad bonum opus exhortatorem apertissime profiteris, si quod facturus es bonum est? An forte quam malum sit et ipse intelligis, atque id facturum te magis ut terreas, quam ut impleas comminaris, aut mentiendo infidelis, aut verum dicendo crudelis?

¹ Rom. 1, 18.

IX. Verba Epistolæ : « Et alia manu : Opto te incolumem in reipublicæ actibus florentem, et a Christianorum inquietudine recedentem. » Ad hæc resp. Possumus eum et nos optare incolumem, et in reipublicæ actibus florentem, sed non ab hæreticorum correctione quiescentem.

X. Verba Epistolæ secundæ : « Honorabili et omni affectu desiderando Dulcitio, Gaudentius episcopus. » Ad hæc responsio. Si omni affectu desideras hominem, quare cum illo tenere Christi respuis unitatem? An reddendo malum quasi pro malo, quem tuum persecutorem putas, rebaptizare desideras?

XI. Verba Epistolæ : « Solent sibi, inquit, sola fama noti, cupere, aut incerto invicem aspectu verba miscere, aut incogniti saltem non horrere præsentiam : tua vero censura, quod absentem me inveneris, gratulatum te; quod autem redierim, contristatum, litteris intimasti. » Ad hæc resp. Non omnes qui sibi sola fama noti sunt, videre invicem volunt, sed quos bene ipsa fama commendat. Mirum est autem re vera quod tibi accidit, ut tu eum desiderandum dicas, a quo te persecutionem perpeti quereris : ille autem qui te persequitur, absentem te malit esse, et nolit eum quem persequitur, invenire. Sed hoc unde, nisi quia te potius eorum persecutorem voluit intelligi, quorum in Christo salutem tua præsentia credit impediri?

XII. Verba Epistolæ : « Sed quoniam præterita die, inquit, ne in epistolari responso siluissem propter moram portantium, certa quæque strictim atque breviter intimavi : nunc mihi dignationis tuæ scriptis sacrosanctæ legis divinæ verbis est respondendum. Dominus dixit : « Innocentem et justum non occides, purgatione non purga-

» bis reum¹. » Certum est igitur in Dei iudicio pari crimine parique reatu esse devinctos, qui reum absolverit, et qui occiderit innocentem. Si ante communionem rei erant, a te nominatus Gabinus, vel cæteri fidei-fragi, in malo illi lapsu consortes secundum Dei voces absolvi minime debuerunt. Si autem tanquam innocentes vel sancti recepti sunt, quare in ea fide permanentes, unde velut sanctos accipitis, occiditis innocentes? Ad hæc resp. Invidiose et mendaciter loqueris. Ille quippe ad quem loqueris, non tale præceptum accepit ut occidamini, sed ut corrigamini; quod si nolueritis, ne correctionem impediat aliorum, in exilium mittimini². Quod si a justis fieri non debet injustis, cur etiam falso voluistis de Cæcilianii exilio in nostra Collatione gloriari, quo eum missum vestris majoribus instantibus a Constantino imperatore dixistis? Iste autem Tribunus ad quem scribis, cui legum pro unitate latorum cura mandata est, usque adeo vult ut vivas, ut timeat ne ipse te occidas. Ecce constitui tibi ante oculos ipsum, et te ipsum. Ipse te in Christi pace vult vivere, tu in parte Donati te quæris occidere : quis vestrum sit tuus persecutor, agnosce.

XIII. Gabinus autem jam noster, qui fuit aliquando vester, et alii quam plurimi, qui ex vobis ad nos considerata catholica veritate transierunt, non ideo tibi videantur a vestra contagione non fuisse purgati, quia non sunt a nobis rebaptizati. Hi enim qui nondum baptizati sunt, a peccatis omnibus in catholica Ecclesia lavacro regenerationis abluuntur : in eis autem qui hoc sacramentum, non ad auxilium, sed ad iudicium foris accipiunt, quia nec in desertore violamus characterem regium, fit illud quod scriptum est : « Caritas cooperit multitudinem » peccatorum³. » Ecce quemadmodum possunt, quos

¹ Exod. xxiii, 7. — ² Forte mittamini. — ³ 1 Petr. iv, 8.

non oportet baptizari, ipsa catholice unitatis charitate mundari, ut non incipiat eis intus inesse quod et foris inerat, sed incipiat eis prodese intus quod foris oberat. Non itaque a vobis accipimus velut sanctos, ad nos enim transeundo sanctificantur, qui manendo apud vos sancti esse omnino non possunt: nec vos innocentes occidimus, quos etiam reos vivere volumus.

XIV. Sed tu qui testimonium divinæ vocis bene recolis, et nobis objicis Deum dixisse: « Innocentem et justum non occides¹: » si innocens es et justus, quare te occidis? Nos te innocentem et justum non dicimus, et tamen nolimus ut occidaris, tu te innocentem et justum arbitraris, et innocenti et justo non parcis. « Certum est igitur, ipse dixisti, in Dei iudicio pari crimine parique reatu esse devinctos, qui reum absolverit, et qui innocentem occiderit, » Quare ergo absolvisti Felicianum Maximianistam reum? Quare innocentem occidisset te ipsum? Nos autem nec reum absolvimus, sed ut mereatur absolvi, prius corrigi cupimus: nec te innocentem, sive tibi parcas. sive te occidas, si in parte Donati remanseris, iudicamus. Nam de quantalibet innocentia gloriaris, te ipsum innocentem occidendo, innocentem esse non poteris: nisi forte mihi respondeas et dicas: Cum me occido, non innocentem utique occido, quia ipsa voluntate qua me occidere statuo, reus efficior animo, prius quam corpus occidero. Hoc si dicis verum dicis, et miris modis te accusando defendis. Cum enim te ostendis in te occidendo prius ipso proposito fieri nocentem, procul dubio facinore perpetrato, nemo te convincet quod occideris innocentem. Hac itaque ratione colligitur, quod cum multi innocentes ab aliis occidantur, a se ipso nullus innocens occidatur. Ea quippe cogitatione qua occidere se ipse molitur, innocentia prius expoliatur, ut

¹ Exod. xxiii, 7.

cum se occidit non innocens moriatur. Hoc tibi contingeret, si antequam te occidere præparares, innocens esses: nunc vero quia et antea jam hæreticus innocens non eras, non erit, si te occideris tuæ iniquitatis initium, sed augmentum.

XV. Verba Epistolæ: « Nam de sancto Emerito, inquit, Cæsarensi falsa ad vos pro certo fama pervenit. Quod si esset, apud Apostolum dicentem¹: « Si exciderunt a fide quidam illorum, numquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit²? Absit. » Ad hæc resp. Dicendum est de Emerito Cæsarensi, quod dicere tu timuisti. Falsa quidem de illo fama jactata est, quod Catholicus factus sit: sed quemadmodum hoc audistis; ita totum quod factum est, nosse potuistis. Cur ergo laudes coepiscopi tui, cujus tibi pro exemplo nomen objectum est, tacere voluisti? Profecto si fecit aliquid laude dignum in tanto articulo, non abs te fuit utique reticendum. Sed quia ejus laudibus non vis ut te invidere potuisse credamus, quare ergo tacuisti, nisi quia de illo erubescere timuisti? Venit ergo Emeritus Cæsaream, illic positus et præsentibus nobis³. Venit autem non apprehensus cujusquam sagacitate, non adductus alterius potestate, sed excitatus propria voluntate videre nos voluit. Vidimus eum, ad Ecclesiam catholicam pariter venimus, affuit maxima multitudo: nihil pro sua seu vestra defensione dicere potuit; communicare noluit, dilatus perseveravit, convictus obmutuit, illæsus abscessit. Quid fieri potuit pro nostra mansuetudine lenius? quid pro veritate catholica invictius? quid pro vestra, si sapitis, correctione salubrius? Cum enim sponte ad nos nisi pro vobis contra nos dicturus aliquid non venisset, profecto dixisset, si

¹ Forte audi. — ² Rom. iii, 3. — ³ Vide supra lib. de Gestis cum Emerito.

quod diceret, invenisset. Quaecumque enim ut veniret præparaverat dicere, adjuvante misericordia Domini ante sunt nostra præventionem refutata, quam illius circumventionem prolata. Et certesi putas eum potuisse, sed noluisse respondere: lege quod cum illo actum est, et ipse responde. Si in pacem catholicam transisset Emeritus, diceretis eum non divina miseratione consensisse lumini veritatis, sed ponderi persecutionis humana infirmitate cessisse. Si denique captus adduceretur invitus, non inopia respondendi, sed evadendi consilio tacuisse pro vestro arbitrio jactaretis. Nunc vero quandoquidem ultro venit, profecto quod tacuit, non lingua, sed causa defecit: quod autem transire in unitatem catholicam noluit, animam superbam confusio pertinacissimam fecit. Sed hoc quantum ad ipsius exitium atque supplicium, tantum ad aliorum confirmationem salutemque profecit. Si enim viderent Emeritum nobis communicantem, suspicerentur hominem formidantem: cum autem viderunt et in parte Donati permanentem, et tamen adversus Catholicam reticentem, magis illis apparuit contra suos silendo clamare. An vero cum voce atque ore sano et libero staret, non erat pro vestra causa contra nos testis idoneus Emeritus ille, ille Emeritus, inquam, et inimicus et mutus?

XVI. Sed bene tibi visus es vestros auctoritate videlicet apostolica consolari: non propter Emeritum, qui non potuit plus facere pro vobis, quam quod non inveniens quid loqueretur pro vobis, non tamen abscessit a vobis; sed propter alios, qui vestro errore derelicto in societatem catholicam mutati, in melius aggregantur, commemorasti propterea dixisse Apostolum; « Si quidam illorum » exciderunt a fide, numquid infidelitas illorum fidem » Dei evacuavit? Absit¹. » Revera hoc restat, ut exci-

¹ Rom. III, 3.

disse dicantur a fide qui Deo crediderunt, et fidem tenere qui hominibus credunt. « In semine tuo benedicentur omnes gentes¹, dixit Deus. » Ecce cui credunt, qui ex vobis ad nos transeunt, Cæciliani peccato periisse transmarinas gentes homines dixerunt. Ecce quibus credunt, qui in vestra societate persistunt. Et dicis eos excidisse a fide qui fidem Dei secuti sunt, et eos fidem habere Dei qui in verbis hominum remanserunt. Ubi est ergo quod huic sententiæ abs te commemoratæ continuo subjungit Apostolus: « Est autem Deus verax, omnis autem homo » mendax²; » si a fide exciderunt qui credunt quod dixit Deus verax, et in fide persistunt qui credunt quod dixit homo mendax?

XVII. Verba Epistolæ: « Fugam mihi, inquit, quasi ex lege persuades: sed factor legis tantum debet audiri; quia Paulus apostolus dicit: « Non auditores legis justi » sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur³. » Nam audi et Dominum dicentem: « Quia bonus pastor » animam suam ponit pro ovibus suis, mercenarius autem, » cuius non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, » et fugit; et lupus rapit eas et dispergit⁴. » Ad hæc resp. Ecce quomodo intelligit Evangelium pars Donati. Ita-ne Apostolus, non pastor, sed mercenarius erat⁵, quando per murum in sporta submissus, fugit manus ejus qui eum comprehendere cupiebat; et tu es pastor, qui eas quas dominicas oves⁶, ut errore in animo pereant, furore corpus interimant, etiam tecum vis perdere, tecum quæris occidere, nec audis pastorem pastorumque principem dicentem: « Fur non venit nisi ut occidat et » perdat⁷? » Ad hoc venisti qui abscesseras? ad hoc redisti

¹ Gen. XXII, 18. — ² Rom. III, 4. — ³ Id. II, 13. — ⁴ Joan. X, 11. — ⁵ Act. IX, 15. — ⁶ Forte quas apud te esse dicis, dominicas oves. — ⁷ Joan. X, 10.

qui fugeras? Hoc opus furis est et latronis, non pastoris atque custodis. Verumtamen etiam nobis non te cogentibus, vide, quia omnes collegas tuos qui fugerunt, non pastores, sed mercenarios intelligi voluisti. Sed si essent apud te dominicæ oves, aut tecum venirent, ut etiam te correctum possent habere pastorem, aut te dimisso fugerent ad pastorem. Mercenarius autem quem significat Dominus, viso lupo, non corpore, sed animo fugit, quando deserit timore justitiam. Sicut fugit Secundus vester Tigisitanus quando Purpurium Limatensem de homicidio confessum, magisque terribilem, ne primatum perderet vel episcopatum, timuit. Corpore autem etiam boni illi pastores Apostoli in persecutione fugerunt, nec ideo tamen oves Christi cura et animo reliquerunt. Si ergo et tu pastor esses, prius in lupi parte non esses; deinde imperium Domini tui, qui servos suos fugere in persecutionibus jussit, per os cujuslibet etiam peccatoris obedienter audisses, nec contra Dominum tuum argumentareris et diceres: « Factor legis tantum debet audiri, quia Paulus apostolus dicit: « Non auditores legis justi » sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur¹. »

XVIII. Quid in aliam sententiam verba manifesta convertitis? Auditores legis et non factores apud Deum justos negavit; ab hominibus, quando verum dicunt, audiri non prohibuit; ne, sicut tu, loqueretur contra Dominum suum dicentem de quibusdam: « Quæ dicunt facite, quæ » autem faciunt, nolite facere; dicunt enim et non faciunt². » Vides quemadmodum Christus et per homines auditores et prædicatores legis et non factores, alios eam tamen audire præcepit, et ejus esse factores: et tu dicis: « Factor legis tantum debet audiri: » et volens redarguere quasi persecutorem tuum, loqueris adversus Creatorem

¹ Rom. 1, 13. — ² Matth. xxiii, 3.

CONTRA GAUDENTIUM DONAT. EPISC., LIB. I. 197
 tuum. Peccatori quidem dicit Deus: « Ut quid tu enarras » justitias meas, et assumis Testamentum meum per os » tuum⁴? » Sed ideo, quia illi nihil prodest, qui dicit et quod dicit non facit. Prodest autem illi, qui etiam per malum bonum audit et quod audit facit. Non est quidem speciosa laus in ore peccatoris²: sed speciosa est in vita moribusque factoris, etiamsi hanc audierit ex ore peccatoris. Quantumlibet ergo existima Tribunum esse peccatorem, et legis non esse factorem: obedienter tamen audi, non istum, sed illum etiam per istum qui dicit: « Si vos » persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam³. » Quid statis? audite et fugite, Christus hoc imperat, non Tribunus. Nisi forte respondes et dicis: Ait quidem Christus: « Si vos persecuti fuerint in ista civitate, fugite » in aliam: » sed quare de ista civitate discedam, quando nec iste meus est persecutor, nec ego Christi sum auditor? Ac per hoc si manseris, lupus est sæviens: si fugeris, lupus est timens. Et quoniam sponsus dicit: « Nisi cognoveris temetipsam, o pulchra in mulieribus, exi tu in vestigiis gregum tuorum, et pasce hoedos tuos in tabernaculis » pastorum⁴: » etiam si te pastorem esse gloriaris, tamen quia de ovili Dominico existi, hoedos tuos pascis, non oves Christi.

XIX. Verba Epistolæ: « Deinde, inquit, quæ loca erunt, quæ in hac persecutionis procella undique perturbata tranquillitate servandos tanquam in portum recipiant sacerdotes, quando Dominus dixerit: « Cum vos » persequi cœperint in hac civitate, fugite in aliam⁵? » Tute tunc fugiebant Apostoli, quia neminem pro eis proscribi jusserat Imperator. Nunc vero Christianorum receptores proscriptionibus territi, pericula formidantes,

¹ Psal. xlix, 16. — ² Eccli. xv, 9. — ³ Matth. x, 23. — ⁴ Cant. 1, 7. — ⁵ Matth. x, 23.

non solum non recipiunt, verum etiam videre timent quos tacite venerantur. » Ad hæc resp. Hoc plane laudo, quod agnoscitis vos; sed quod non vos corrigitis, doleo. Quid enim hac tua professione manifestius, qua declaras satis, non vos ad eorum pertinere consortium; quibus Dominus ait: « Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite » in aliam? » Nempe hoc est quod paulo ante dixi, posse te mihi verissime respondere si dicas: Nec iste meus est persecutor, nec ego auditor sum Christi. Ecce hoc aperissime dicis. Quomodo enim es auditor Christi, cum ille suis auditoribus, hoc est, sectatoribus promittat, usque in finem sæculi non defuturas ad quas confugiant civitates, quancumque persecutionem passi fuerint, dicens: « Cum autem persequantur vos in civitate ista, fugite in » aliam: amen dico vobis: non consummabitis civitates » Israël donec veniat Filius hominis? » Tu autem in hac persecutione, quam vos querimini perpeti, jam deesse vobis dicis loca, quo fugere, et ubi tanquam in portu possitis ab hac tempestate requiescere; loquens contra promissionem Christi, qui dicit, non defuturas civitates quo fugiant sui qui persecutionem patiuntur, donec veniat, id est, usque ad consummationem sæculi. Quia ergo ille hoc promisit suis, quod vos non invenitis; profecto ille mentitur; si vos ejus estis: sed quia ille non mentitur, vos ejus non estis. Ac per hoc nec Tribunus cui rescribis, persecutor est vester; sed persecutor persecutoris vestri, hoc est, erroris vestri, quo compulsus talia facitis, ut de illorum genere sitis; de quibus scriptum est, quod persecutionem passi sint ab ipsis factis suis¹. Proinde si intelligatis quid in vobis qui vos diligunt, persequantur; ipsa sine dubio, a quibus persecutionem patimini, facta mala vestra fugietis, et jungemini eis qui ut vos libe-

¹ Sap. xi, 21.

rent, persequantur vestros persecutores: non enim nisi vestros persequantur errores.

XX. Verba Epistolæ: « Per opificem, inquit, rerum omnium Dominum Christum omnipotens Deus fabricatum hominem ut Deo similem, libero dimisit arbitrio. Scriptum est enim: « Fecit Deus hominem, et dimisit » eum in manu arbitrii sui¹. » Quid mihi nunc humano imperio eripitur, quod largitus est Deus? Adverte, vir summe, quanta in Deum sacrilegia perpetrentur, ut quod ille tribuit, auferat humana præsumptio, et pro Deo se id facere inaniter jactet. Magna Dei injuria, si ab hominibus defendatur. Quid de Deo æstimat, qui eum violentia vult defendere, nisi quia non valet suas ipse injurias vindicare? » Ad hæc resp. Secundum istas vestras fallacissimas vanissimasque rationes, habetis laxatis atque dimissis humanæ licentiæ impunita peccata omnia relinquuntur, nullis oppositis repagulis legum nocendi audacia et lasciviendi libido bacchetur, non rex sum regnum, non dux militem, non provincialem judex, non dominus servum, non maritus uxorem, nec pater filium a libertate et suavitate peccandi minis ullis poenise compescat. Auferte quod sana doctrina pro sanitate orbis terrarum sapienter per Apostolum dicit, et ut confirmetis in arbitrio tanto pejore, quanto liberiore, filios perditionis, delete quod ait Vas electionis: « Omnis anima potestatibus » sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a » Deo. Quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt. Quapropter qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui » autem resistunt, ipsi sibi judicium acquirunt. Principes enim non sunt timori boni operis, sed mali. Vis » autem non timere potestatem? Bonum fac, et habebis » laudem ex illa. Dei enim minister est, vindex in iram ei

¹ Eccli. xv, 14.